

Recesseram enim ex hoc loco ad recondendum dominum Keczer amicum nostrum, qui 26. octobris vitam et exilium deposuit« (Tört. tár 1887. 333, 335.).

Okának kellett annak lenni, a miért Absolon egyik levelében sem nevezi meg a helyet, a hol barátja betegen feküdt és meghalt. Legalább is egy pár napi járó földre lehetett Kővartól s közel a császáriaktól megszállott területhez, mert különben alig volna értelme ennek a titkolásnak. Mint a búcsuztató kelte mutatja, a tulajdonképpeni temetés majdnem másfél év múlva történt meg — szintén megnevezetlen helyen. Talán ekkor sem a család rendes temetkezési helyén, mert különben többet tudna róla a leszármazási tábla, melyhez képest Nagy Iván ennyit mond róla: »Menyhért külföldön élt, nejével Máriássy Erzsével együtt.« Pór Antal sem emlékszik róla (Századok. 1890. — Tört. tár 1891.). Gyermekeiről a leszármazási tábla semmit sem tud. Csupán a Pallas Lexiconban mond Latkóczy Mihály annyit, hogy »Menyhértnek fia Sándor a kurucz költő 1697. párbajban elesik«: míg Nagy I. szerint a párbajban elesett Sándor, testvére volt volna Ambrusnak, Andrásnak és Menyhértnek.

E búcsuztató nyomán Menyhért gyermekeinek nevei ismertekké válnak s hihetően fognak még előkerülni rájuk vonatkozó adatok. Magának a bujdosónak életét, működését, fejedelméhez való viszonyát, hazája szabadságáért, vallásáért bebizonyított áldozatkészségét, saját és bujdosó társai törekvését, óhajításait e versek híven rajzolják.

Közli: GRAGGER RÓBERT.

BENKŐ JÓZSEF, GR. SZÉCHENYI FERENCZ, GR. FESTETICH
GYÖRGY, ARANKA GYÖRGY LEVELEJ GRÓF TELEKI
SÁMUELHEZ.

1.

Méltóságos R. Sz. B. Gróf Consiliarius Ur,

Kegyelmes Patronus Uram!

Soha nékem nagyobb szükségem nem volt könyvre, mint Nagyságodnak két manuscriptum Volumenjére, a

1. *Simigianus* Ambrus Históriája, mely is nálam hibáson és talám nem is egészen van leírva.

2. *Szamosközii Pentades*, mellyből nintsen nálam egyéb valami excerptumnál. Ez egybenn ugyan kettős nagy kérés. De hogy nemes jó alkalmatosság leszen az adandó könyveknek elhozására (annyira, hogy nem lehet a' kártól félni) bátorkodom hozzá tenni:

3. *Cl. Bod Scriptorum Historiae Hung. Notitiam* in 4to

4. *Relationem Historico-Politicam* von Johann Hieronym im Hof, von Merlach-Schultzbach 1684 in 4to

5. Dissertationum ad Histor. Hungar. (a' minémű 4 Tomus drága Collectiója van Nsgdnak in 4to.) *Tomum Ildum*, melyben leg-elől van *Attila Hunnorum Rex*. Sok ez, és drága.

De Ngos Uram! Minthogy már a *Transilvaniam Specialis Pársának* kézírásban való egész kiszűlése (ki-szűlögeti már a' Typographeum is) után, egészen arra fordítottam elmémet, hogy minden kitelhető szorgalmatossággal, rész szerint ki-kezdjem a' jó Mscriptumoknak jobbait, rész szerint pedig a' többekből adnotatiokat tégyek hozzájuk stb., amint Nsgd is ezt méltóztatta volt jóvá hagyni és segedelmemre kegyelmes ígérétét tenni: most van a' legszükségesebb idő reá, hogy az a' nem tsak Nsgdnak és Ngs Maradékainak (kiket Nsgtokkal egyetemben az Isten hoszszú 's boldog étellel szeressen!) hanem a' közjönök szerzett drága Bibliotheca számomra megnyíljék. Bizony megbetsűllöm a' könyveket úgy, hogy soha ember inkább nem; nem is sinlődtetem magamnál és kész lések arra fogadandó emberem által ki-küldeni, ha ily bizonyos és jó alkalmatosság nem lenne. Azonban Ngos Uram, Kegyelmes Patronusom! Szégyenemre lenne, 's tsak nem kissebségére annak a' könyvháznak, ha a' mi abban az én tzéломra készen áll, azt a' köz jóra nem fordítanám.

Közelebb, minthogy a' Bethlen Farkas nyomtatás alatt sinlődő, vagy is ottan igen késedelmező *continuatiójának* meg-visgálása, 's jobbitgatása (bizony sok helyen hever sok szókban láthatóképpen az hiba; de nem kell félnünk tőle), sőt egy helyen kipótólása is (de én ezt igen különös titok módjára bátorkodom Nsgodnak alázatosan jelenteni) az én tsekélységemre vagyon bízva: erre nézve is némelyik kért darab könyvre valóban nagy szükségem vagyon. Ha valahogy látnók, hogy Hazánkban fegyveres mozdulatok lennének; úgy is leg-ottan egytől egyig haza küldeni el nem mulatnám.

Ha megnyerhetem azon könyveket; úgy biztam *Tit. Nobilis Kováts László* Uramra, hogy nemtsak az, hogy ládájában hozza el, hanem e' felétt, jó takarókat is végyen, és félthetetlenekké tégye a' romlástól.

Bezzeg, nem érdelek én ezek közül egyet is: mert a' reám Ngdtól bizattatott dólgozokban kevésse jártam el. A' mivel ditsekedni akartam, az az *Enyedi István* Msta, 's eddig setétségben hevert Históriaja (melyet igen szükség volt le-íratni; ámbár az eleje felől való dólgoz jó részint Szalárdiban is meg vagynak: mért az hátúlsó felében főként, másutt nem találtató dólgoz vagynak), de ezzel is úgy járék ez órában, hogy két árkos belőle, a' reájok dőlt tentám miatt kárba méne. Mindazáltal így is küldöm, hogy már feltettem tzélül; és a' közben el-maradó két árkust újra íratván, négy nap múlva Nagy-Ajtáról Szebenbe induló Tks Cserei Miklós Úr által el-küldöm. Akkor nevezetes bajaink felől, melyek Religiónkat illetik, feladásunk is léssen Nsgtok eleibe.

A' mely nap' Szebenből haza indúltam volt, azon találtam ama ritka könyvetskére: *Gesta S. Nicetae*, egy Catalogusban, Diaconus *Miser* uram közölvén velem; a' könyv meg-vételét bíztam vala Cancellista Pap. Josef uramra, minthogy akkor kézre nem tudám keríteni: méltóztassék Nsgd ő Kglmének azon könyv aránt parantsolni.

A' más könyvek meg-szerzése rajtam haladott: mert soha tsak Brassóig való menetelre is még időt nem veheték.

Magamat és tehetetlen igyekezeteimet Nsgd kegyelmességébe ajánlván vagyok

Méltóságos Gr. Consiliarius Ur

Nagyságodnak

alázatos szolgája

Benkő József.

Közép-Ajtán, 1783 14. Jan.

2.

Méltóságos R. Sz. B. Gróff Consiliarius Ur,

tselekedettel és valósággal Gratosus Nagy Patronus Uram!

Nagyságod Gratiájának bővségéből vettem igen jól bétsínálva, 's következőleg mindennemű rontsolódás nélkül im ezen könyvbéli Darabokat:

1. Simigianus Ambrus Msta Historiáját in folio.

2. Szamosközi Pentadesseit, fol Ms.

3. P. Bod Notitia Scriptorum Rer. Hung. 4. Ms. nb. kár ezt complete ki nem dolgozni 's adni.

4. Imhoff Relation der hung. Kriegeres 4to.

5. Collectiones Dissert. ad Hist. Hung. inter quas 1a est de Attila.

Mellyeket ki nem fejezhető alázatos háládatossággal azért kívánék feljegyezni, hogy mig haza küldhetem a könyveket, ezen írásom Recognitionalis gyanánt légyen.

Most ujjolag kéntelenítettett engem a Nsgod terhelésére ilyen dolog: Már egynéhány apróság írások kerültek szemem eleibe, melyekben a' szász Irók azt akarják el-hitetni, hogy 1. A' más két Nemzet a szászt megtsalta, 's minekutánna 400 esztendőök alatt a' szász Natio, bóldogúl, tsak magára, különválva, lett volna, reá vétetett volna az Uniora, még pedig 2., 1. János király idejében 1538-ban. 3., a szász Natiót állatják elébb való gradusúnak voltnak lenni, mintsem a székely Natiót, melyre hamissan hívják bizonságúl az Három Natiók Petsétjeinek inscriptióját t. i. hogy a' Magyar Vármegyékéjén e' volna: *Nemes Há a' Szászköken: rom Nemzetből ál — a' székelyekén ló Erdély országa.*

Közelebb az Hammersdorffi Pap Seivert Uram is ezekkel kedveskedett Hazájának, az Ungrisches Magazinnak tavalyi utólsóbb, azaz negyedik Darabjában. Mind ő, mind mások, a' mennyiben láthatom, vették ezeket az ok nélkül való vádakat és egyéb illetlenségeket, e *Johannis Kinder de Fridenberg brevi & diplomatica Historia Nationis in Trañnia Saxoniae* (mellyet, ha nintsen, Nsgodnak örömet leiratok) melynek valami kitsin részét már refutáltam Transsilvániámnak pr. alatt forgó 3dik Tomussában.

De tsak arra nem hagyhatom, hanem minden szelídséggel, mintha ellenünk nem is írtak volna, akarok ellenek egy rövid munkát ki-adni kevés idő alatt, a' *Natiók Uniójáról s Petséteiről*

Meg is készítettem a' Munkának inait és Tsontjait, melyben megmútatam megtzáfolhatatlanúl 1. hogy nem 1538 tájatt lett az Unio, mert Trapoldinus írásai között feltaláljuk az 1459béli Medgyesi Unionis Instrumát az 3. Nemzetnek.

2. hogy a' Petsétek Inscriptióját nem igazán tztítájkák. Mert a' régi Petséteken, melyeket titkon láttam 1779-ben az óv Archivumában a' Fgs Királyi Guberniumnak, úgy találtam, hogy az említett Epigraphéból egy betű is nintsen a' Vármegyék Petsétjén.

A székelyekén van pedig a' kezdete, mert azon ezek olvastatnak: *16 Erdély Országá. Há-* a szászokén pedig: *rom Nemzetből ál-*

De hogy ebbéli munkám tökéletesebb légyen, mind tanátsa, mind segítsége Ngodnak igen szükséges. Ugymint 1. kellene nékem adcuratum exempluma az 1459béli Unionis Instrumentumnak. Annál inkább 2. ha még régibbet is találánk az Unióról.

Ezt pedig, úgy hiszem tudja Ngd; tudni kell erről azoknak a nagy Uraknak is, a' kikkel conversatiója vagyon Nsgodnak. 3. Kellene spanyor viaszba nyomva a' régi Petséteknek formája, melyek is egy ládában állanak a' régi Archivumban. 4. A Magyar Vármegyék és szász (mert a székely Nátioét birom) Natio ujjabb vagy is mostani Petsétjeinek is képei.

Mindezek in duplo lennének jók; hogy a' mi egyik nyomott képen jól ki nem látszik, tessék meg a' másikon.

5. Szeretném tudni (de a' könyvek meg nem tudnak tanítani: mikor formáltattak vólt, mind a régi, mind az ujjabb Nationalis Petsétek. Azt is 6. Minémű Instrumentumok vagynak (bizonytal találtatik egy, ha több nem is) erről a' fejevári Káptalanban. Nagyságos Uram, Patronusom! várok ki-telhető segedelmeket. Kissebségére lenne a' Ngod aetássának ha ebben a' Ngd Segedelme engem nem vezetne. Más dologgal is kéntelenitetem terhelni Ngodat, lelkem ismeretének ilyen nyughatatlanságából (mellyet nem mérek egyenesen az egész Fő Mgos Consistorium eleibe terjeszteni, de Ngod, ha jónak itélendi, jóra fordítani bővebben is méltóztatik; hogy Ecclesiastica Visitatiók folynak gyakran, mint mostan is megnyertük Ngtok intercessiójával, de oh mely kevés haszonnal! rész szerént azért, hogy nem bírnok sok dolgokkal, másrésről hogy a melyekkel bírnánk, azokon sem iparkodunk; én tsak azt bátorokodom jelenteni, hogy semmiért nagyobb szükség nem vólna a Visitatoria, mint a Papok, Mesterek, Oskolák javítására — Tsekély Projectumom: 1. Meg kellene kívánni 's Visitatióban előkérni hitelesen, minden Innep s' Vasárnapi alkalmatosságokkal miről prédikállottak, sőt miből dolgoztak és miképpen, Munkájokat. Kitsin fáradság erről egy Papnak Catalogust készíteni. 2. Adnák elő könyveiknek Catalogussait, hogy mindazoknak számát, mind haszon-vehetőségeket, meg-lehetne itélni, mind pedig azt, ha ujjítják-é — szaporítják-é. E két positio alatt való dolgokat submittálná osztán a Visitatio is a Fő Mgos Consistoriumnak. Ezekre avagy tsak az ifjabb Papokat 15 vagy 20 esztendeig igen hasznos vólna szorítani. 3. Számba kérni az ifjabb Papoktól, Mesterektől, minémű könyvekkel szokták a restséget úzni? 3. Istenfélő jó ifjú Papo-

kat (ha Esperest és Notarius aetassa nem elegendő erre) talán hasznos volna Tractusonként nevezni, kik az Oskolákat néha-néha megvizsgálják: mert a szokott Exameneknek, melyekre, mint valamely színműtatásokra készítettnek a Tanulók, kevesebb hasznok van.

Ezek a Visitatiót illető dolgok. Vajha Ngtok ebben még jobb utat mutatni 's inkább tenni méltóztatná! mert ámbár a mi Tractusunk effélett akar elkövetni, de nintsen auctoritasunk Felső Rendelések nélkül.

Im más színű dolgok is:

A *Mi Atyánkot*, a' menyi Pap, majd annyiképpen, némely hibáson is mondja, mely külömség mindenkor elosztatja a Hallgatónak figyelmezését: ennek jövődjére oh mely könnyű volna az Orvossága ha Ngtok Auctoritássából a' Deáki Seregek, mind egy formán betűről, betűre tanúlnák elmondani az Uri imádságot. Sőt Apostoli Hit formáját és Parantsolatokat is szükség volna egy Stilussal tanúztatni az Ifjúsággal.

A' *Mi Atyánkot* és *Parantsolatokat* talán úgy a' mint a' Sz. Írásban vagynak fordítva.

2. Különös ez is, hogy egy Udvarhelyi vagy más Deák Papnak mégyen és azt is ritkán tudja, hogy köszöntsön bé Ágendához 'sat. és száz közül alig szoktatta egy magát. Ennek a Collegiumban kellene a fundamentum. Az Ecclesiába való introductiót talán nem volna szégyen megtanúlni a Szászoktól.

De én mindezekben való alkalmatlanságomról véghetetlenül könyörgök Ngodnak az engedelemért. Papokról szólottam, magamat is oda értem in infimo gradu. Bizony a Clerusnak kellene az halkal való 's mintegy észre se vehetőképpen való Reformatio. Most ugyan igyekezi a Pápista felsőség a' maga Papjait kötelessége mellé szorítani. Nékünk is Protestans Papokúl most annál inkább kellene igyekeznünk.

Már ismét könyvekről:

Enyedi István vólt felsőbányai Notarius 1660 tájatt, és a' maga idejebeli Historiát írta hitelesen. Láttam én magam az autographumot. Jól irattatott le a' miénk is belőlle. Nem rég írtam Bányára, hogy Enyediről többet tanuljak: ha tanulok Ngoddal közölni el nem múlatom.

Nem emlékezem, hogy láttam volna Ngod Collectioi között ezt:

Extractus Articularum & Diplomatum super Religionis negotio in incl. Regno Hung. Én Barréh Bibliopoliumábann vettem. Azért emlétem, hogy ha nintsen, vétethessen Ngd. Az ember nehezen várakozván, míg ezt írák, igen kelle sietnem. Könyörgök botsánatért és vagyok

Nagyságodnak kegyelmes

Patronus Uramnak

Közép-Ajtán, 1783 14 Mart.

Sok kötelességű alázatos szolgája

Benkő József, m. k.,
K. Ajtai Ref. Pap.

Gróf Széchenyi Ferencz gróf Teleki Sámuelhez.

Méltóságos Gróf Belső Titok Tanács

Fő Ispány és Cancellarius Ur! ¹

Excellentiadnak érdemessen kesergő levele az én szívemet is való-
ságos bánatra gerjesztette.

Mert valljon ki ne venne részt az olyan Atyának keservéből, a'
kinek minden tekéletességgel bíró fia — aggodalminak egyik fő vigasz-
talója — Házának — sótt Hazájának tellyes reménységű Oszlopa — e'
múlандóságból az örökkévalóságra állallépi, 's örökre véget vet min-
den remélhető örömnök ?

Nagy seb ez valóban az egész emberi Nemzet Szívén! Nagy és
tsaknem meggyógyíthatatlan Seb leginkább az édes Atyáknak szívén!
És ha a' főbb Gondviselés az embert úgy nem alkotta vólna, hogy
ennek orvosságát a' környűállóképpen való meggondolásban és üdőben
feltalálhassa — éppen gyógyíthatatlan seb! — Imádja Excellentiád velem
együtt (mert én is atya vagyok) ezen főbb Gondviselést, s gondollja
meg, hogy örömmel jár a' múlandó édes öröm, és hogy a' keserű fáj-
dalom vagy kellemetes örömet szűl gyakran, vagy a' reá következő édes
érzést élessebbé tész. Ezen gyógyító szer azzal egyelítve, hogy a' Mennyei
Atyának titkos Intézetétől függ az ember' sorsa, még a' legnagyobb
szívbeli Sebeknek is egyedül való orvossága. Kivánom szívemből, hogy
a' Mindenható vigasztallja Excellentiádat 's ezen szomorúságát tellyes
örömmel pótolja, maradván

Excellentiadnak

Czenken 2-dik Novemb. 1798.

alázatos szolgája

G Széchényi Ferencz.

Kivül: Sopronyból. Méltóságos Gróf Teleky Sámuel Urnak Felső
Urunk Arany Kútsos Hívének, Belső Titok Tanácsossának, Nemes Bihar Vár-
megye Fő Ispányának, Erdély Országának Cancellariussának Ó Excellentiájának
Bétsben
Vienne.

Gróf Teleki Sámuel gróf Széchenyi Ferenczhez.

Excellentissimo Domino Comiti Francisco Szécsényi.

Excellentissime ac Illustrissime Comes!

Domine mihi Colendissime!

Magni facio propensum Excell^{ae} Vrae erga me animum, eoque
impensius ago Excell^{ae} Vrae gratias, quod desiderium meum explere,
et supellectilem meam librariam luculentis Indicibus instructissimae suae
Bibliothecae hungaricae locupletare voluerit; quod quidem munusculum

¹ Megjegyzés : Gr. J. Domokos halálára (kamarás, táblai ülnök 1773—1798)

chartaceum, velut tesseram amicitiae, et insigne in rem publicam, bonasque litteras amoris Excell^{ae} V^{rae} monumentum, auro contra carum, in numero ornamentorum Bibliotheculae meae repono. Si bene de Civibus et popularibus suis merentur, qui studia ad praesentem rei publicae fortunam tuendam conferunt, optime certe meruisse illi censendi sunt, qui natalium splendore super alios eminentes, auctoritate inter pares pollentes, opibus affluentes, et honoribus florentes, quid virtus et quid sapientia possit, ostendunt, atque dignum imitatione popularibus suis proponunt in vita exemplar, cum non modo ipsi aequum artibus honestis et litteris pro illarum dignitate et utilitate statuunt pretium verum posteris etiam ad eas excolendas muniunt, stimulos addunt, opibusque suis ad comparanda necessaria adminicula, constituendasque publicis usibus Bibliothecas excitanda denique fovenda et confirmanda erectiora Civium ingenia sapienter utuntur. Hi sunt in paucis, qui se, non sibi, sed Patriae, et communi Civitatis bono natos esse, jure, meritoque gloriari possint, transmittentes ad seros posteros, bene factorum memoriam, in animis illorum etiam post fata victuri. Relinquendum est ergo aliquid posteritati, quo testemur nos vixisse; cetera mortis erunt, et omnia oblivione delebit dies.

Vicem quoddammodo relaturus, adjungo huic epistolae Partem secundam Catalogi Librorum meorum, Tertia, scriptores rerum Hungaricarum et Transsylvanicarum Complexa, cum supplementis priorum, et adnotationibus biographicis atque litterariis, intra anni spatium duobus voluminibus prelo subjicienda subsequetur. Caeterum ad quaevis mutuae voluntatis et grati animi officia devinctus singulari cultu persisto

Excellentiae Vestrae

Vienna d. 4 Maj 1802.

obsequentissimus servus
Samuel Comes Teleki.

Gróf Széchenyi Ferencz gróf Teleki Sámuelhez.

Excellentissime ac Illme Dne Comes Cancellarie

Aulice Dne mihi singulariter...

(rongálódás miatt olvashatatlan czímzés).

Desideratam per Excellentiam V^{ram} Effigiem meam ut primum ad Bona mea futuro Vere discedere et eandem perito artificio tradere licuerit, submissurus sum; ne tamen incidenti et eo Stimulatus, ut inter Icones Bibliothecam Excellentiae V^{rae} ornantes, Virorum utpote meritis me multo antecellentium collocari velim, verum ut Justis Excellentiae V^{rae} satisfaciam, et me Benevolentia et amicitia Excellentiae V^{rae} quondam donatum fuisse Posteritati meae probare valeam. Ceterum peculiari Venerationis cultu sum

Excellentiae Vestrae!

Pestini 22 10bris 802.

obsequentissimus servus
Com. Fran. Széchenyi.

Gróf Festetics György gróf Teleki Sámuelhez.

Nagy Méltóságú Gróf Fő Cancellarius Ur!

Kegyelmes Uram!

Hozzám utasított Kegyes Levelében, réám nézve olly érzékeny kifejezésekkel kinyilatkoztatott kívánsága Excellentiádnak, ez is Nagylelkűsége jeléül szolgálván, nem annyira azon ketsegetető okbul, hogy kívánt ábrázolatom azon jelcs személyeknek, kik a' Haza késő maradéka ditső emlékezetére is érdemesek sorában fűgjön, mint azon tiszta indulatból, hogy Excellentiád éránt való szolgálatom készségét, ezzel is megbizonyítani alkalmatosságot nyerek, valóságos öröm érzésemet okozta.

Igérhetem is, hogy Bétsben fel menvén magamat a' kívánt Sinór mérték szerént leiratom, és ábrázolatomat Excellentiádnak Igaz Tisztelettem maradandó Zálogául alázatosan általadandom, ki addig is kegyes Grátiájában ajánlott, mély Tiszteletem jelentésével maradok

Excellentiádnak

Keszthelyen Dec 29dik 1802

alázatos Szolgálója
gróff Festetics György.

Aranka György gróf Teleki Sámuelhez.

Kegyelmes Uram!

Excellentiád Julius 20dikán irt Uri Levelét alázatosan tiszteltem. Csak tegnap előtt estve érkezvén háza, nem lehetett az a' szerencsém hogy elébb vegyem és válaszoló Levelemmel udvarolhassak.

Gróff Mikes János urnak, millyen jó szives Indulattal viseltetik Excellentiához, tudom örömeére fog szolgálni ha a' Rosnyai Dávid K. I. sával szolgálhat.

Első alkalmatossággal kérni fogom, hogy küldje vagy fel egyenesenn; vagy ide legalább, hogy módját találván felküldhessük.

Az Exld könyves Háza jó állapotbann vagyon, és várja mind Exldat, mind a' hozzá illő kincseit a' régiségnek a' Büstekbe. A' Monetariusokbann, nevezetesen Eckelbe kerestem a' minap talált Aranyokk nemeit; a' Lysimakhét, a' Bosporost és Kotont; a' két utolsó nem kaptam meg.

Prof. Borosnyai Uramat is ott találtam. Herbert Uramnak megmondám Exld parantsolattyát. Tudósítani fogja Exldat. Az Exld háza szomszédja most üres a' Csúrtól, szénától 's a' féle tűz fészektől.

A' Játékszintől nem igen féltem az Erköltstöt, inkább attól tartok, hogy fel nem áll, vagy meg nem marad köztünk.

Kolosvár nem elégséges fenn tartani egy Társaságot, hát mi hogy volnánk? hanem az ide való Polgári publicum, a' mint mondják: liberalisabb gondolkozású. Éppen most vészem a' Prof. Schedius Ur Zeitschriftjének Illik kötettyit, még meg se nézhettem, tsak nyughatatlan-

ságból tekintek az utolsó Varrás végén az Előfizetők neveire és álmélkodom rajta. Mvásárhelyről van 12. Szebenből, abból a' Publicumból, melly egy Játékszint és Társaságot gazdagonn el-tart és a' hol egy Bibliothekája vagyon az országnak: egyetlenben egy előfizető van; a' mi Édenünk Fejérvárról, a' hol az Országnak esmét egy szép Bibliothekája vagyon; Kolozsvárról, a' hol a' haza fő fő Rendei vagynak; Enyedről egy sincsen. Debreczenből tsak egy vassal kereskedő. A' tudós gazdag Professorok; a' Göttingában járt tudor Urak, Urfiak neveit nem igen láttja az Ember az Előfizetők közt.

Én még Julius elejénn lementem volt a' Gyógyi Feredőre Gr. Özvegy Bethlen Lajosné Ó ngát kísérvén, és ott voltam szinte 3 hétig, kétszer napjába feredtem, ebéd közbe borral Gyergyai vizet ittam. És örömmel írhatom Exldnak, hogy nékem az a' viz többet használt, mint gondoltam volna. Egésszen megújított, erősített. B. Nalázi József ural találkoztán ott, és kérvén, hogy azután menjek hozzája Hátszegre, Nalácra oda is elmentem.

Utamban megnéztem a' kaláni feredőt is, meg is feredtem benne; az is olyan jó mint a' Gyógyi.

Jövendőbe B. Nalázi József ur is akar Bábólnánn egyet építtetni. Éppen az a' vize van ott is.

Ugyan a' Gyógyi feredőnn esmérkedtem meg Feldmarschall Lieut. General Schlamm ural is. Mutatta nékem a' Hunyadi Administrator Fiscalissának Török Pálnak tudósítását a' minap talált kincsekről. Ez is volt egyik czélom az alföldre való menetelben, hogy ennek állapotjáról valamit érthessek, vagy láthassak.

B. Nalázi József úr megtett véllem minden barátságot, a' mit tehetett, elhordozott a' nevezetesebb helyeken, Boldogfalván, Zármisbann, Demsuson és Petényben. Utóljára elvitt a' Hunyadiak kősziklán épült magoss és dicsőséges Várába is. Láttam a' Veres Márvány Oszlopokkal ékesített Palotát is, a' Vas Hámorokat is, de Török Pált, a' fiskálist nem találtam ott, se a' ki a' dologról többet tudott volna.

Hanem az új Administrator közlötte vélem, de csak olvasni, a' hat bányászokkal lévő Hutmanna Tudósítását a' kis oklosi Muncsel nevű Helynek Gredistya nevű völgyéből, a' hol most ők ásnak, dolgoznak és kincset keresnek. Mást, mindenféle embert eltiltván a' közéletéstől, vagy keresgéléstől. Azt írja a' Hutmanna, hogy minden arra mutat eddig, hogy az a' kis vár, mellynek omlásai, fundamentomai s néhol pinczéji még látszanak, egy olyan erősség volt, mellyben pénz vertenek, mert némely ahoz a' munkához tartozó eszközöket is találtanak, de még semmi kincse nem akadtak. Minden Tudósítások felmennek Erdélyből a' Bécsi Felső Kamarához, azt tartom, és Exldnak léssen módja őket helybe megkapni. Azért nem is terhelem sokkal Exldat rólok.

Kétség kívül látott Exld azokból az Aranyokból; mert felvitték őket. Gróff Eszterházi Exjánál is láthat Exld egynéhányot. Én nékem négy félét volt látni szerentsém.

Az Hunyadi Administrator Urat kértem, hogy ha mi vas-réz régi

utensiléket kapnának, gyűjtse egybe az Exld Bibliothekája Cabinétya számára.

Nem jó Világunk kezd lenni. Henter Julist Gr. Lázár a' Vallásért, Próc. Bartókot a' Fogarasi kapitány ok nélkül, a' maga házába elfogák. Ha ezt fels. Ferentz parantsolta volna az unio mellett, mind térdenn állva esedeznék érettek; 's a' Fels. K. Gubernium mindeniket helybe hagyta ő talám parantsolta is.

Szegény Déva Várának le vonák a Válláról a' fedelit is és óldalaiból kivonák a' vasakat

Déva vára Erőssége
 Árnyéka, siránkozik
 Le dőlve omlásainn
 'S a mult hideg kebelébe
 Haraggal bocsátkozik
 A' békesség karjainn
 Szólván Hóra dühösségit
 'S Zeyk János emberkedésit
 'S Ennek Cserfa koszorút
 Ajánlván jobb kezével.

Szegény Fekete Generalis oda vagyon, az Exld Tisztelője; én pedig vagyok Excellentiádnak
 MVásárhely 30 Aug 1803.

igen alázatos szolgája
 Aranka György.

(A mvásárhelyi gr. Teleki könyvtárbeli eredetiekről.)

Közli: GULYÁS KÁROLY.

KISFALUDY SÁNDOR KÉT LEVELE AZ INSURRECTIÓBÓL.

Kisfaludy Sándor, a »Himfy szerelmei«-nek akkor már ünnepelt költője, most száz éve csendes visszavonultságban Sümegen gazdálkodott ősi birtokán.

Itt érte őt az 1809. évi nemesi insurrectio, a mikor Zala vármegye megbízta a felkelő nemesség összeírásával s egyszersmind megválasztotta a lovas insurgens-csapat őrnagyává. Mint ilyen került később József nádor oldalára, a kinek szárnysegéde s egyik legbizalmasabb embere lett.

Az a bizalmas, szinte szeretetteljes viszony, mely a magyar nemesség ünnepelt költőjét a nemesi fölkelés fővezéréhez, a magyarlelkű nádorhoz fűzte, tulajdonképen azzal a két levéllel kezdődött, a melyet alább bemutatunk.¹

¹ A levelek eredetije az Országos Levéltárban.